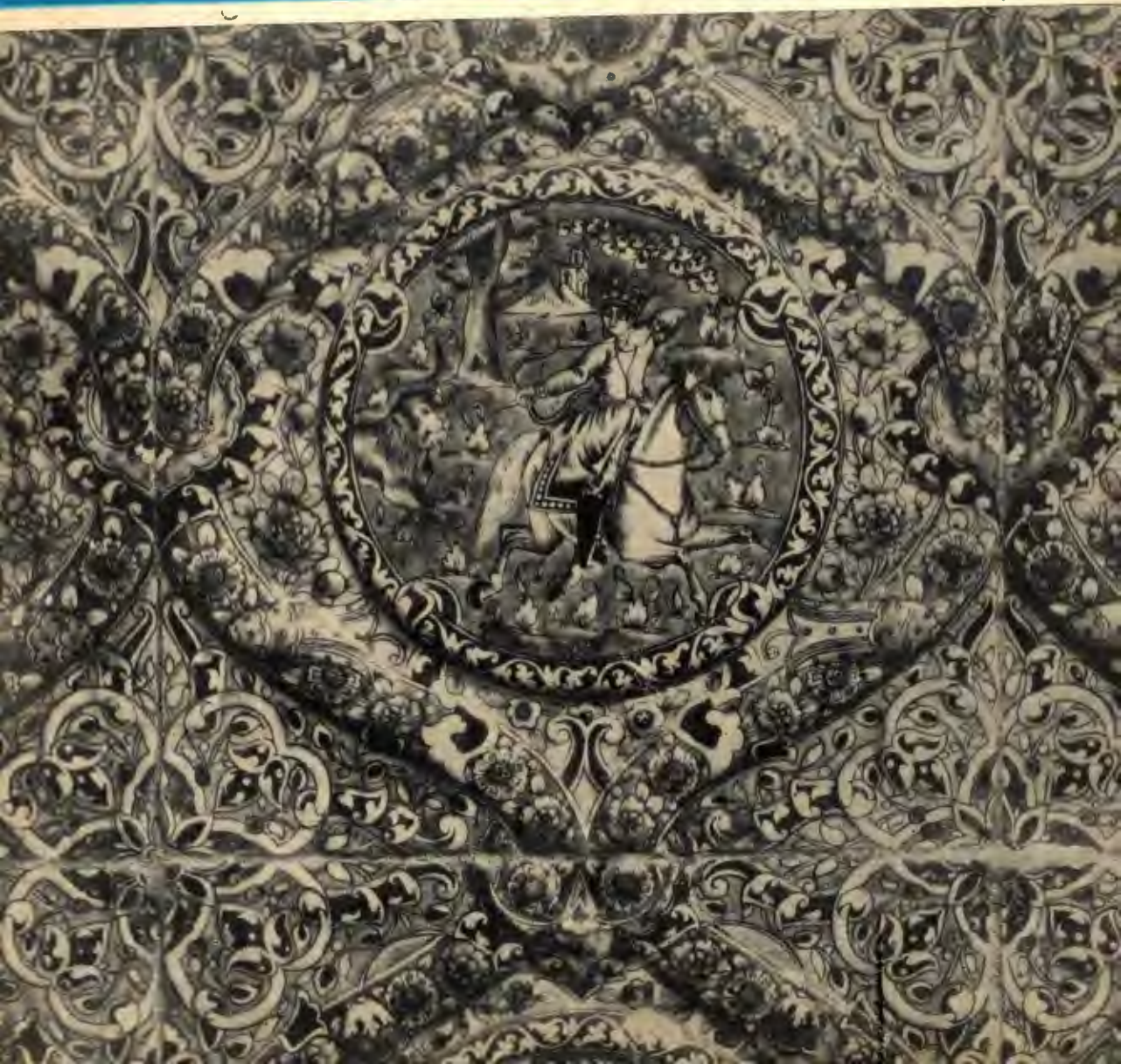
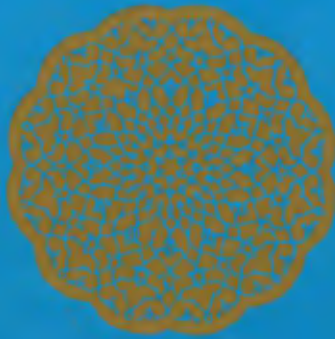

شاهنشاهی بزرگ ایران

بیادبود مراسم فرخنده

جشن دو هزار و پانصدمین سال بنیانگذاری شاهنشاهی ایران

نشریہ مخصوص

ادارۂ مطبوعات پاکستان، صندوق پستی ۱۸۳، کراچی

مهرماه ۱۳۵۰ خورشیدی

مقدمه

فصل اول:

مختصری پیرامون تاریخ سرافراز ایران صفحه: ۱۱

فصل دوم:

ایران در دوره سلطنت اعلیحضرت مه‌الین شاهنشاه آریامهر ... صفحه: ۱۷

فصل سوم:

روابط تاریخی و فرهنگی ایران و پاکستان صفحه: ۳۱

فصل چهارم:

همکاری‌های سوئمندر در چارچوب سازمان همکاری عمران منطقه‌ای صفحه: ۳۹

اعلیحضرت ہمایون
محمد رضا پهلوی آریا مهر
شاهنشاه معظم ایران

علیا حضرت فرح پهلوی
شهبانوی گرامی ایران

والا حضرت شاپور رضا پهلوی
ولایتعهد عزیز ایران

ملت نجیب ایران طی آخرین هفته‌ی مهرماه (۱۳ الی ۱۸ اکتبر ۱۹۷۱م) یکی از بزرگترین جشنهای جهانی را باشکوه تمام برگزار میکنند. این جشن جهت بزرگداشت از دو هزار و پانصدمین سال بنیانگذاری شاهنشاهی ایران و مؤسس آن شاهنشاه بزرگ کوروش کبیر برپا میشود. جالب اینست که جشنهای شاهنشاهی ایران طی دوره سلطنت شاهنشاهی برپا میشود که هم طراز و شاید از چند حیث بالاتر از کلیه شاهنشاهان ماقبل میباشد منظور ما اعلیحضرت همایون محمد رضا پهلوی شاهنشاه آریا مهر هستند. ملت پاکستان که همواره سعادت و رفاه و نیکبختی ملت نجیب ایران را از درگاه احدیت خواستار است برپا داشتن چنین مراسم را جهت حقشناسی از کوروش کبیر و همچنین تجلیل از تاریخ و تمدن و فرهنگ درخشان ایران صمیمانه تبریک و تهنیت میگوید.

ملت پاکستان هنگام مراسم تاجگذاری اعلیحضرت همایون شاهنشاه آریا مهر و علیا حضرت فرح پهلوی شهبانوی گرامی ایران در سال ۱۳۴۶ ش/۱۹۶۷م نیز با برپا داشتن جشنها، سمینارها، کنفرانسها، و انتشار کتابهای فارسی شرکت کرده است و هم اکنون نیز جهت برگزاری پرشکوه مراسم دو هزار و پانصدمین سال بنیانگذاری شاهنشاهی ایران تدارکهای وسیعی در دست است.

حضرت پرزیدنت ژنرال آقا محمد یحیی خان بنابذعوت اعلیحضرت همایون شاهنشاه آریا مهر جهت شرکت در مراسم دو هزار و پانصدمین سال بنیانگذاری شاهنشاهی به ایران سفر خواهند کرد. در پاکستان دانشگاهها، اکادمیها، انجمنهای فرهنگی و ادبی بهمین مناسبت سمینارها و کنفرانسهائی پیرامون تمدن و فرهنگ و تاریخ سرافراز ایران برپا خواهند داشت. اداره مطبوعات پاکستان نیز نشریه مخصوصی را بهمین مناسبت چاپ نموده تقدیم برادران و خواهران ایرانی بینماید امید است مورد پسند خوانندگان گرامی قرار خواهد گرفت.

مختصری پیرامون تاریخ سرافراز ایران

در چندین نقاط ایران آثار باستانی شش الی هشت هزار سال قبل مسیح نیز کشف گردیده که شامل نقاطی در مازندران و کرمانشاه و رضائیه و مرو دشت میباشد اما تاریخ مدون ایران حد اقل دو هزار و پانصد سال سابقه دارد . از لحاظ آثار تمدن منجمله شهر سازی و ظروف مفرغی و غیره در منطقه لرستان کردستان و شوش قدمت تمدن ایران چنانکه هم اکنون مسلم گردیده به چهار الی پنج هزار سال قبل مسیح میرسد .

آریائی ها میان ۵۰۰ الی ۱۰۰۰ ق.م وارد سرزمین ایران گردیدند و در همین دوره آریائی ها در اغلب نقاط معلومه جهان آن دوره پراکنده شدند . نخستین خانواده آریائی که به قدرت رسید مادها بودند . مادها اولین پادشاهی آریائی را در ایران بنیان گذاشتند . مادها قدرت پادشاه بابلی را درهم شکستند و استقلال بدست آوردند آنان پادشاهی شان را بطرف غرب توسعه دادند و مرز باختری پادشاهی مادها در حدود سرحدات پادشاهی قدیم لیدیا رسید . آخرین پادشاه مادها از جوان شجاع و جنگجوی بنام کوروش شکست خورد . کوروش از يك خانواده قدیم آریائی تعلق داشت و مسکن آنها در پارس بود .

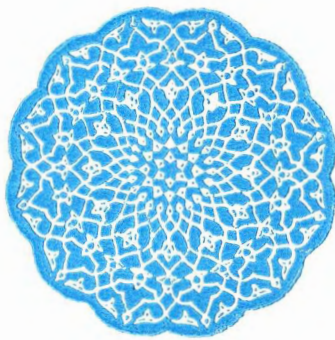
کوروش بزرگ در سته ۵۵۰ ق.م جلوس کرد و بدین طریق دوره پادشاهی با عظمت هخامنشیان آغاز گردید . از اقدامات مهم وی فرونشاندن عصیانهای داخلی و تسخیر سرزمینهای دور و نزدیک بود . کمبوجیه پسر کوروش بزرگ نیز حدود و ثغور پادشاهی را در صفحات شمال افریقا توسعه داد . پس از کمبوجیه شاهنشاه عظیم الشان دیگر داریوش بزرگ که امور سیاست و مدیریت و کشورگشائی و قانونگزاری را در دنیای قدیم به بهترین نحو در خود یکجا داشت به سلطنت رسید . داریوش شاه اساس شاهنشاهی را استحکام و توسعه هرچه بیشتر بخشید . وسعت سلطنت داریوش شاه از دره سند تا کرانه رود دانیوب در اروپا و از آسیای میانه تا افریقای شمالی و شرقی بوده است .

هخامنشیان از سال ۶۰۰ الی ۳۳۰ پیش از میلاد به قسمت بزرگ دنیا فرمان راندند . پس از تهاجم اسکندر مقدونی و پایان کار سلوکیان خانواده دیگر ایرانی‌النسل بنام پارثها (۲۲۲ پیش از میلاد الی ۲۲۰ میلادی) بر سریر سلطنت تکیه زدند و قدرت فوق‌العاده‌ای را از خود نشان دادند . در سال ۲۲۰ میلادی یکی دیگر خانواده ایرانی موسوم به ساسانیان به سلطنت رسیدند . پادشاهی این خانواده تا سال ۶۴۰ میلادی دوام پیدا کرد . مبارزات خشن ایران و روم طی دوره سلطنت ساسانیان در تواریخ اروپا نیز ثبت گردیده است .

دوره اسلامی : طی قرن هفتم میلادی اعراب با دین مسین اسلام بسرزمین ایران روی آوردند، آنها از همان اوایل در این سرزمین وسیع تحلیل سی رفتند حتی طی همان نخستین قرن استیلای اعراب در ایران حکومت‌های نیم مستقل محلی در گوشه و کنار ایران وجود داشته . از سلطنت‌های ایرانی بعد از اسلام طاهریان (۲۵۹-۲۰۵ ه.ق)، صفاریان (۲۹۰-۲۴۵ ه.ق) و سامانیان (۳۸۹-۲۶۱ ه.ق) یکی پس از دیگری در مناطق شرقی فلات بوجود آمده اند . سپس نوبت به خانواده‌های سلطنتی غزنویان، غوریان، سلجوقیان، خوارزمشاهیان، ایلخانیان و تیموریان رسید .

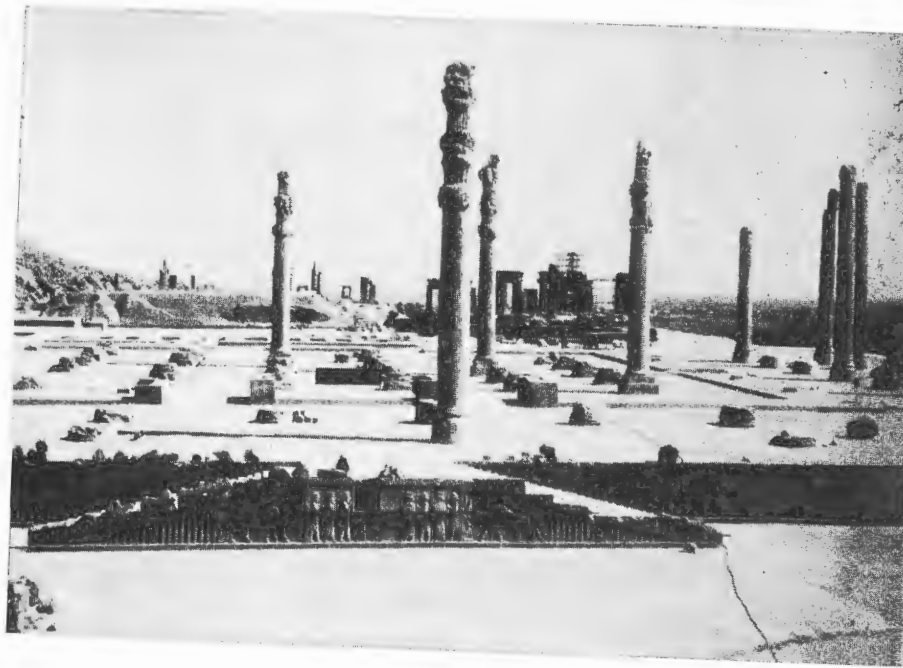
در سال ۱۵۰۲ میلادی ، شاه اسماعیل صفوی سلطنت خانواده صفوی را بنیان گذاشت . با آغاز کار صفویان ایران وحدت خاصی را بدست آورد و دوره سلطنت آنها تا ۱۷۳۶ م دوام کرد و آنگهی افشاریان و زندیان یکی پس از دیگری بقدرت دست یافتند . در سال ۱۷۹۵ میلادی خانواده قاجارها بسلطنت رسید . پس از صد و بیست و نه سال پادشاهی در سال ۱۹۲۴ م منقرض گردید .

پس از انقراض سلطنت قاجاریه مجلس مؤسسان ایران سردار سپه و نایب‌السلطنه را پادشاهی ایران برگزید ویدین طریق سلطنت خانواده پهلوی آغاز گردید . در سال ۱۳۲۰ ش/ ۱۹۴۱ م اعلیحضرت همایون محمد رضا پهلوی بجانشینی اعلیحضرت رضا شاه کبیر زمام سلطنت را بدست گرفتند . ما در باب ایران نوین و خدمات شایان دودمان پهلوی به ملت ایران طی فصل دوم صحبت خواهیم کرد .

اعلامیه‌ی تاریخی کوروش کبیر

آثار کاخ آپادانا — تخت جمشید

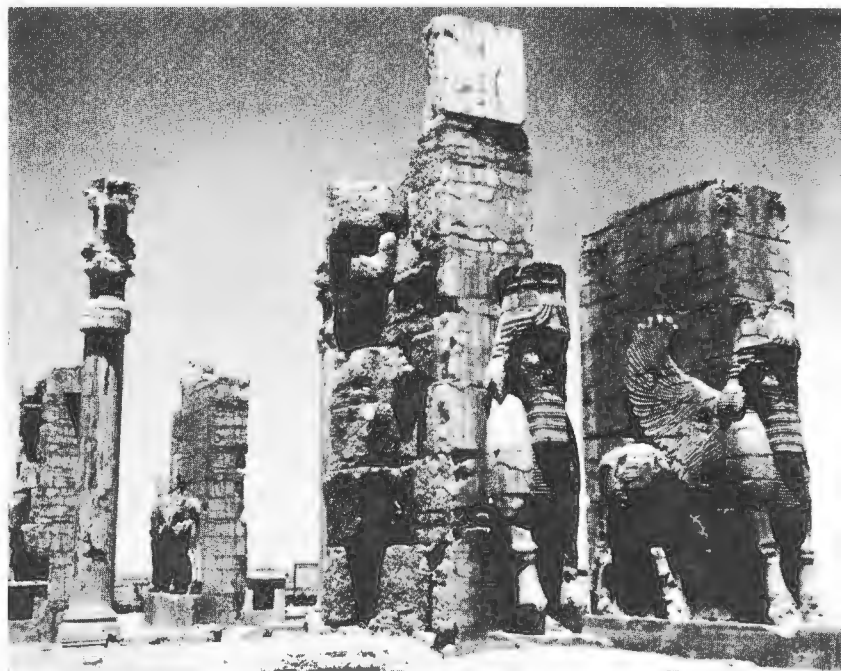
تالار صد ستونی — تخت جمشید

منخل تالار صد ستونی — تخت جمشید

گوشه‌ای از آثار باستانی تخت جمشید

آرامگاه کوروش کبیر — پاسارگاد

ایران در دورهٔ سلطنت اعلیحضرت همایون شاهنشاه آریامهر

اعلیحضرت رضا شاه کبیر یکی از افراد برجستهٔ خود ساخته در سراسر تاریخ شاهنشاهی ایران بشمار میروند و در ویژگی‌های دوران‌دیشی، فراست، اراده و عمل شخصیت بی‌نظیری بوده اند. معظم‌له در سال ۱۳۰۴ ش بخواست و تقاضای مجلس مؤسسان ایران بمقام سلطنت مشروطهٔ ایران ارتقاء یافتند. باید دانست که قبل از زمامداری اعلیحضرت رضا شاه سالها با سمت سردار سپه، وزارت جنگ، نخست وزیری و نیابت سلطنت با امور مملکت آشنائی کامل داشته اند و یکی از جهات تأسف عمیق آن راد مرد مشاهدهٔ آنهمه نابسامانی‌ها در مملکت و محدود بودن اختیارات جهت رفع آن بوده است. از سال ۱۳۰۴ ش/۱۹۲۵ م بعد مشیت ایزدی چنان تعلق گرفته بود که رضا شاه منشاء بهترین و صادقانه‌ترین خدمات به میهن و هم‌میهنان عزیز خویش باشند. معظم‌له در ظرف شانزده سال دوره سلطنت توفیق یافتند که ایران را از اوضاع نابسامان دو قرن اخیر بیرون آورده تمدن و فرهنگ ایران را نه فقط اینکه حفظ و حراست نمایند بلکه بهترین آثار تمدن غرب نیز در این سرزمین شیوع و توسعه یابد.

لغو قوانین غیر عادلانه اجرای برنامهٔ آموزش و تربیت نوین، تأسیس دانشگاه‌ها و مراکز

علمی، احداث راه آهن سر تا سری ایران، تنظیم و اجرای قوانین و مقررات صحیح و سریع اداری و استخدامی و نظامی و اقتصادی و مالی، بنیانگذاری ارتش ایران نوین و برقراری امنیت در سراسر کشور شمه‌ای از کارنامهٔ اعلیحضرت رضا شاه کبیر بوده است.

اعلیحضرت محمد رضا پهلوی فرزند برومند رضا شاه کبیر روز چهارم آبانماه ۱۲۹۸ش مطابق با ۲۶ اکتبر ۱۹۱۹م چشم بجهان گشودند در آن زمان پدر گرامی شان با سمت سردار سپه صیانت و حراست مملکت را بعهده داشته اند. با رشد و نمو بدنی محمد فرزند بیدار بخت رضا خان ستارهٔ اقبال سردار سپه رویترقی و تعالی گذارد و محمد رضا پهلوی همزمان با مراسم تاجگذاری اعلیحضرت رضا شاه رسماً بولایتعهد منصوب گردیده اند و این مراسم در روز چهارم اردیبهشت ۱۳۰۵ش برابر با ۲۴ آوریل ۱۹۲۵م انجام پذیرفت.

در آبانماه ۱۳۰۵ش/۱۹۲۵م محمد رضا پهلوی وارد مدرسهٔ نظامی تهران گردیدند و تا سال ۱۳۱۱ش/۱۹۳۱م در همان مدرسه مشغول تحصیل بودند. پس از تکمیل تحصیلات ابتدائی در مهرماه ۱۳۱۱ش والا حضرت محمد رضا پهلوی برای ادامهٔ تحصیلات به سویس اعزام گردیدند. معظم له بمدت پنج سال در مدرسه اقامتی لیروسه در ول اشتغال بکسب دانش داشتند و آنگهی به ایران مراجعت فرمودند. در فروردین ماه ۱۳۱۵ش/آوریل ۱۹۳۶م والا حضرت ولایتعهد وارد دانشکده افسری و در ظرف دو سال با درجه ستوان دومی فارغ التحصیل گردیدند. سپس از طرف پدر تاجدار خود بسمت بازرس ارتش شاهنشاهی منصوب شدند.

در سال ۱۳۱۸ش/۱۹۳۹م والا حضرت ولایتعهد ایران با شاهزاده خانم فوزیه خواهر پادشاه وقت مصر ازدواج کردند. ثمرهٔ این پیوند والا حضرت شاهدخت شهناز پهلوی میباشند که در روز پنجم آبان ۱۳۱۹ش/۲۷ اکتبر ۱۹۴۰م پا به عرصه وجود گذاشتند.

از بدو آغاز جنگ جهانی دوم ایران بیطرفی کامل خود را اعلام نموده بود اما اغراض و منافع متفقین مانع آنشد که ایران بر اصول بیطرفی باقی بماند. نتیجتاً روز سوم شهریور ۱۳۲۰ش ارتش انگلیسی و شوروی از جنوب و شمال خاک ایران را مورد حمله و تهاجم قرار دادند. بعلت مقتضیات وضعف بنیهٔ نظامی، ایران نمی توانست با دو دشمن سرسخت و قوی طرف شود بالاخره اعلیحضرت رضا شاه کبیر در تاریخ ۲۴ شهریور ۱۳۲۰ش ۱۵ سپتامبر ۱۹۴۱م از مقام سلطنت کناره گیری کردند و روز بعد زمام سلطنت به اعلیحضرت همایون محمد رضا پهلوی سپرده شد.

برطبق موافقت نامه ۲۹ ژانویه ۱۹۴۳م ایران به اتفاق بریتانیا و شوروی علیه آلمان نازی وارد جنگ گردید در نواابر سال مذکور کنفرانس سران کشورهای ایالات متحده آمریکا، انگلستان و شوروی (روزولت، چرچیل، و استالین) در تهران تشکیل یافت. شاهنشاه جوانسال در این کنفرانس نقش مؤثری را ایفا نمودند و در حفظ منافع ملت ایران حد اکثر مساعی را سبذول داشتند. در پایان کنفرانس مذکور اعلامیه صادر گردید که بنام اعلانیه تهران نامیده شد.

اندك زمانی از پایان جنگ جهانی دوم نگذشته بود که حزب تودهٔ آذربایجان غایله‌ای

در آن سامان برپا نمود و اعلان خود مختاری کرد. حضور ارتش شوروی در آذربایجان وضع را بغرنج تر ساخته بود و این اوضاع تا يك سال بطول انجامید مجبور گردید که در شورای امنیت سازمان ملل متحد این مطلب را مطرح نماید. در چنین احوال دشوار شاهنشاه محمد رضا پهلوی بزرگ ارتشتاران به ارتش شاهنشاهی دستور دادند که آذربایجان را از وجود اشخاص و گروه‌های گمراه و خیانت کار پاک سازد و آن ایالت به مام وطن باز گردانده شود. اعلیحضرت شخصاً امور نظامی مربوط به نجات آذربایجان را هدایت میفرمودند. در تاریخ ۲۱ آذر ۱۳۲۵ ش/۱۲ دسامبر ۱۹۴۶ م ارتش شاهنشاهی وارد تبریز گردید و غایله* آذربایجان پایان پذیرفت.

در ماههای ژوئیه و اوت ۱۹۴۸ م اعلیحضرت همایون شاهنشاه نخستین بازدیدهای رسمی را از بریتانیا، فرانسه، سوئیس و ایتالیا انجام دادند و از آن زمان تاکنون از بسیاری از کشورهای آسیا، افریقا، اروپا و امریکا بطور رسمی دیدن فرموده اند که همواره در پیشبرد اهداف صلح، دوستی و حسن تفاهم آن اعلیحضرت سودمند بوده است. نکته جالب توجه در بازدیدهای رسمی شاهنشاه آریا مهر از دیدگاه پاکستانی‌های ایران دوست این است که پس از استقلال پاکستان نخستین رئیس مملکتی از دول خارجی که از پاکستان رسماً دیدن کردند اعلیحضرت محمد رضا شاه پهلوی بوده اند. اعلیحضرت علاوه بر اقامت‌های کوتاهی که در راه مسافرت به خاور دور یا هنگام بازگشت به میهن در پاکستان نموده اند، تاکنون چهار بار از پاکستان رسماً دیدن فرموده اند در صورتی که هیچ يك از کشورهای خارجی تاکنون چهار مرتبه مورد بازدید رسمی معظم‌له قرار نگرفته است و این امر نمایشگر توجه خاص ذات ملوکانه به کشور و ملت پاکستان و علاقمندی وصف ناپذیر ملت پاکستان را به ایران و شخص اعلیحضرت شاهنشاه همایون آریا مهر میباشد.

در اجرای مواد قانون اساسی ایران در سال ۱۹۵۰ م نخستین اجلاس مجلس سناى ایران توسط اعلیحضرت همایونی گشایش یافت. اگرچه ۴۳ سال از مشروطیت ایران گذشته بود و طی قانون اساسی تشکیل دو مجلس یعنی شورای ملی و سنا پیش بینی گردیده بود اما انتخابات مجلس سنا برای نخستین بار در ۱۹۵۰ م انجام گردید. اعلیحضرت همایون شاهنشاه آریا مهر که مدت‌ها پیش از شاهدخت مصری‌الاصل فوزیه جدا گردیده بودند در سال ۱۹۵۰ م با دوشیزه ثریا اسفندیاری ازدواج نمودند.

در سال ۱۹۵۱ م اعلیحضرت همایون دو هزار دهکده از املاک سلطنتی را میان زارعین تقسیم نمودند و این امر در تاریخ کاسلای سابقه بوده است که پادشاهی از املاک شخصی خویش بفتح عامه* زارعین دست بکشد. در همان زمان دستور فرمودند که بانکی تأسیس شود تا بزارعین و کشاورزان وام‌های اعطا نماید و بانها هرگونه کمک‌های مالی و فنی بشود.

در سال ۱۳۳۲ ش/۱۹۵۳ م پس از قیام ملی ۲۸ مرداد ماه دوره جدیدی سلطنت اعلیحضرت همایون شاهنشاه آریاسهر آغاز میشود. در سالهای بعد از ۱۳۳۲ اعلیحضرت همایون شاهنشاه آریاسهر با قاطعیت و اراده آهنین خویش همواره در هدایت ملت ایران گسهای بلندی برداشته اند. یکی از جنبه‌های آن در حفظ و حراست منافع ایران در صنعت نفت ایران مشهود است. سهم ایران در ظرف ۱۸ سال اخیر

در سود خالص از محل صدور نفت تولیدی توسط کنسرسیوم شرکت‌های خارجی رو بافزایش یافته است. بنابر درخواست شورای سلطنتی اعلیحضرت همایون شاهنشاه دومین همسر خود ثریا اسفندیاری را طلاق دادند زیرا ملت ایران خواستار آن بود که پادشاه عظیم‌الشان دارای فرزند ذکوری باشند تا بقای نظام سلطنت تضمین گردد.

در ماه دسامبر ۱۹۵۹م اعلیحضرت همایونی با دوشیزه فرح دیبا ازدواج فرمودند و نخستین ثمره این پیوند فرخنده والا حضرت رضاپهلوی در نهم آبانماه ۱۳۳۹ش برابر با ۳۱ اکتبر ۱۹۶۰م چشم بجهان گشودند. هم اکنون اعلیحضرت همایون شاهنشاه و علیا حضرت فرح پهلوی شهبانوی گرامی ایران دارای سه فرزند دیگر یعنی والا حضرت فرحناز پهلوی، والا حضرت علی رضا پهلوی و والا حضرت لیلی پهلوی میباشند که نهمین و ششمین و دومین بهار زندگانی را تاکنون پشت سرگذاشته اند. اعلیحضرت همایون شاهنشاه پس از ۲۱ سال سلطنت و با مطالعات عمیق و تجربیات وسیع در امر زمامداری و کشورداری بدین نتیجه رسیدند که ملت ایران باوجود دارا بودن بهترین منابع ثروت طبیعی و انسانی و استعداد و نبوغ فوق‌العاده از جهاتی در جاسعه کشورهای مترقی نمیتواند موقعیت ممتازی را بدست بیاورد زیرا وضع اقتصادی و اجتماعی عموم مردم اجازه نمی داد که از تمام نیروهای انسانی و منابع طبیعی بنحواحسن بهره برداری شود. به همین دلیل اعلیحضرت همایون شاهنشاه در ۱۹ دیماه ۱۳۴۱ش در يك كنگره عظیم کارگران و دهقانان اعلام فرمودند که بعنوان پادشاه مملکت و رئیس قوای سه گانه از عموم افراد ملت دعوت میفرمایند که در روز ششم بهمن ۱۳۴۱ش پیرامون اصلاحات شش ماده‌ای طی يك فرمانم بزرگ اظهار نظر کنند. شش ماده مذکور بدین شرح است:

- (۱) اصلاحات ارضی
 - (۲) ملی کردن جنگلها و مراتع
 - (۳) فروش سهام کارخانه‌های دولتی
 - (۴) سهام کردن کارگران در منافع کارخانه‌ها
 - (۵) تشکیل سپاه دانش
 - (۶) اصلاح قانون انتخابات (اعطای حق رأی بزنان)
- روز ششم بهمن ماه ۱۳۴۱ش ملت ایران با شوق و علاقه وصف ناپذیری پای صندوق رای رفت که طی آن ملت ایران با اکثریت قاطع بعدی که آرای مخالف کمتر از يك در هزار بوده است منشور پیشنهادی پادشاه محبوب را بتصویب رسانید و همین برنامه اصلاحات شاهنشاه از آن زمان پیعد "انقلاب شاه و ملت" یا "انقلاب سفید" نام گرفته است.

پس از مدتی سه ماده دیگر برسه ماده اصلی اضافه گردید که بدین شرح بوده است:

- (۷) تشکیل سپاه بهداشت
- (۸) تشکیل سپاه ترویج و آبادانی
- (۹) ایجاد خانه‌های انصاف

سپاه‌های فوق‌الذکر بطور کلی سپاه‌های انقلاب نامیده میشود. چند سال پیش نیز سه ماده^۴ دیگری به ۹ ماده^۵ انقلاب سفید افزوده گردید که عبارتست از:

(۱۰) ملی کردن منابع طبیعی

(۱۱) نو سازی کشور

(۱۲) انقلاب آموزشی و اداری

دوره سوم سلطنت اعلیحضرت همایون شاهنشاه از بهمن ۱۳۴۱ ش/۱۹۶۲ م آغاز میشود. در پرتو خردمندی و دور اندیشی آن اعلیحضرت نتایج بسیار درخشانی از انقلاب سفید ایران طی ۹ سال اخیر بظهور رسیده است که هرگاه وضع اجتماعی و اقتصادی ایران پس از ۱۳۴۱ ش/۱۹۶۲ م با اوضاع قبلی مقایسه شود نیک متوجه میشویم که چه انقلاب بزرگ و تحول عمیقی در سراسر ایران صورت گرفته است. با اصلاحات ارضی عادلانه میلیونها کشاورز و زارع ایران صاحب اراضی مزروعی گردیده و با کمک و واسهای شرکت‌های تعاونی روستائی با دول و عایدات بیشتر از نتیجه زحمات خود کاملاً راضی میباشند.

جنگهای هر مملکت از منابع بسیار غنی و ثروت ملی بشمار میرود. هم اکنون پس از ملی شدن، از جنگهای ایران به بهترین نحو نگهداری و بهره‌برداری میشود. فروش سهام کارخانه‌های دولتی بطور پشتمانه^۶ اصلاحات ارضی صورت گرفته است. کارگران در منافع کارخانه‌ها سهیم گردیده اند و بالنتیجه با علاقمندی و جدیت بیشتری بوظایف خود عمل میکنند. سپاه دانش ایران که آوازه آن در سراسر جهان پیچیده است هم اکنون در هزاران دهکده دور دست به تعلیم و آموزش خردسالان و سالمندان مشغول میباشد و بر اثر آن سالیانه دهها هزار نفر از نعمت سواد بهره مند میگرددند. انتظار میرود طی چند سال آینده ییسوادی بطور کامل از ایران زمین ریشه کن خواهد گردید. باید دانست قانون آموزش اجباری ابتدائی از دهها سال پیش در ایران تصویب گردیده بود اما فراهم ساختن امکانات آموزش ابتدائی بکلیه نوباوگان بعلت کمبود و نائل مالی عملی نگردیده بود. ولی ببرکت ایجاد سپاه دانش توفیق شایانی در این راه بدست آمده است. تا سال ۱۳۴۱ ش زنان ایران هیچگونه حق رای و حق انتخاب شدن در انتخابات نداشتند اما در عین حال به سمتهای استادی دانشگاه و به حرفه‌های پزشکی و فنی نایل آمده بودند و در مؤسسات دولتی و ملی دارای مسئولیتهای خطیر نیز میشدند ولی بازهم حق رای آنها سلب گردیده بود. پس از ششم بهمن ۱۳۴۱ ش طی نه سال اخیر زنان در سه دوره^۷ انتخابات عمومی نه فقط اینکه رای داده‌اند بلکه در مجلس شورای ملی شش نماینده زن و در مجلس سنا دو نماینده زن راه یافته‌اند. در شهریور ماه ۱۳۴۷ ش در تاریخ ایران نخستین مرتبه يك بانوی دانشمند بمقام وزارت رسید و مسئولیت مهم وزارت آموزش و پرورش را بعهده گرفت.

در سال ۱۳۴۶ ش/۱۹۶۷ م افتخار دیگری نصیب جامعه زنان ایران گردید باین معنی که مجلس مؤسسان ایران علیا حضرت شهبانو فرح پهلوی را به نیابت سلطنت انتخاب نمود. باید دانست که علیا حضرت فرح پهلوی غیر از وظیفه تربیت والا حضرت ولایتعهد رضا پهلوی و سه فرزند نازنین

بیشتر هم خود را مصروف کارهای خیریه بویژه در زمینه بهبود وضع زنان و کودکان در اجتماع ترقی پذیر ایران نموده اند. علیا حضرت فرح پهلوی نسبت به ملت پاکستان محبت و عنایت خاصی دارند. معظم لها پس از رسیدن به مقام شهبانوئی ایران نخستین مسافرت رسمی خارج از ایران را در سال ۱۳۴۰ ش/م ۱۹۶۰م پاکستان کردند و طی یازده سال اخیر یکی دوبار دیگر نیز بپاکستان تشریف فرما شدند. سال گذشته در ماه نوامبر ۱۹۷۰م هنگایکه با وقوع سیل و گردباد بیسابقه و مهلك در پاکستان شرقی دهها هزار نفر كشته و صدها هزار نفر بی خانمان گردیدند علیا حضرت شهبانوی ایران عملیات ارسال اعانه و كمك به مصیبت دیدگان پاکستان شرقی را در ایران شخصاً بعهده گرفتند وبوسیله خطابۀ اختصاصی از افراد ملت ایران تقاضا فرمودند كه به كمك برادران و خواهران آسیب دیده پاکستانی بشتابند. ملت پاکستان برای اقدام نوع دوستانه شهبانوی گرامی قلباً سپاسگزار است. سال گذشته حضرت رئیس جمهوری پاکستان بطور قدرشناسی از علیا حضرت فرح پهلوی عالیترین نشان كشوری پاکستان را كه در سابق فقط به سران كشورها اعطاء میشد، استثنائاً به شهبانوی گرامی تقدیم داشتند.

سپاه بهداشت در بهبود وضع بهداشتی در دهكده‌ها و روستاها كه قبلاً از وجود بیمارستان‌ها و درمانگاه‌ها فاقد بوده بسیار مؤثر بوده است و تردیدی نیست كه در بالا بردن سطح سلامت مردم سهم بسزائی داشته و خواهد داشت. در این سپاه معمولاً فارغ التحصیلان رشته‌های پزشکی و دارو سازی و همچنین رشته‌های پرستاری و بیماری و ماسائی بخدمت فراخوانده می شوند. طی چند سال اخیر سپاه ترویج و آبادانی در امر بهبود وضع مسكونی و محیطی و اجتماعی دهكدها و قراء خدمات ارزنده‌ای نموده است. این سپاه بطور كلی در ساختمان ابنیه اجتماعی امثال مدرسه‌ها، مساجد، حمام، جاده‌ها به اهالی روستاها كمك ميكند و فارغ التحصیلان رشته‌های مهندسی و فنی اغلب در این سپاه بخدمت مشغول میشوند. ایجاد خانه‌های انصاف در دهكده‌ها اختلافات احتمالی مردم را سریعاً حل و فصل نموده ریشه خصومت را از ییخ و بن برمیكند.

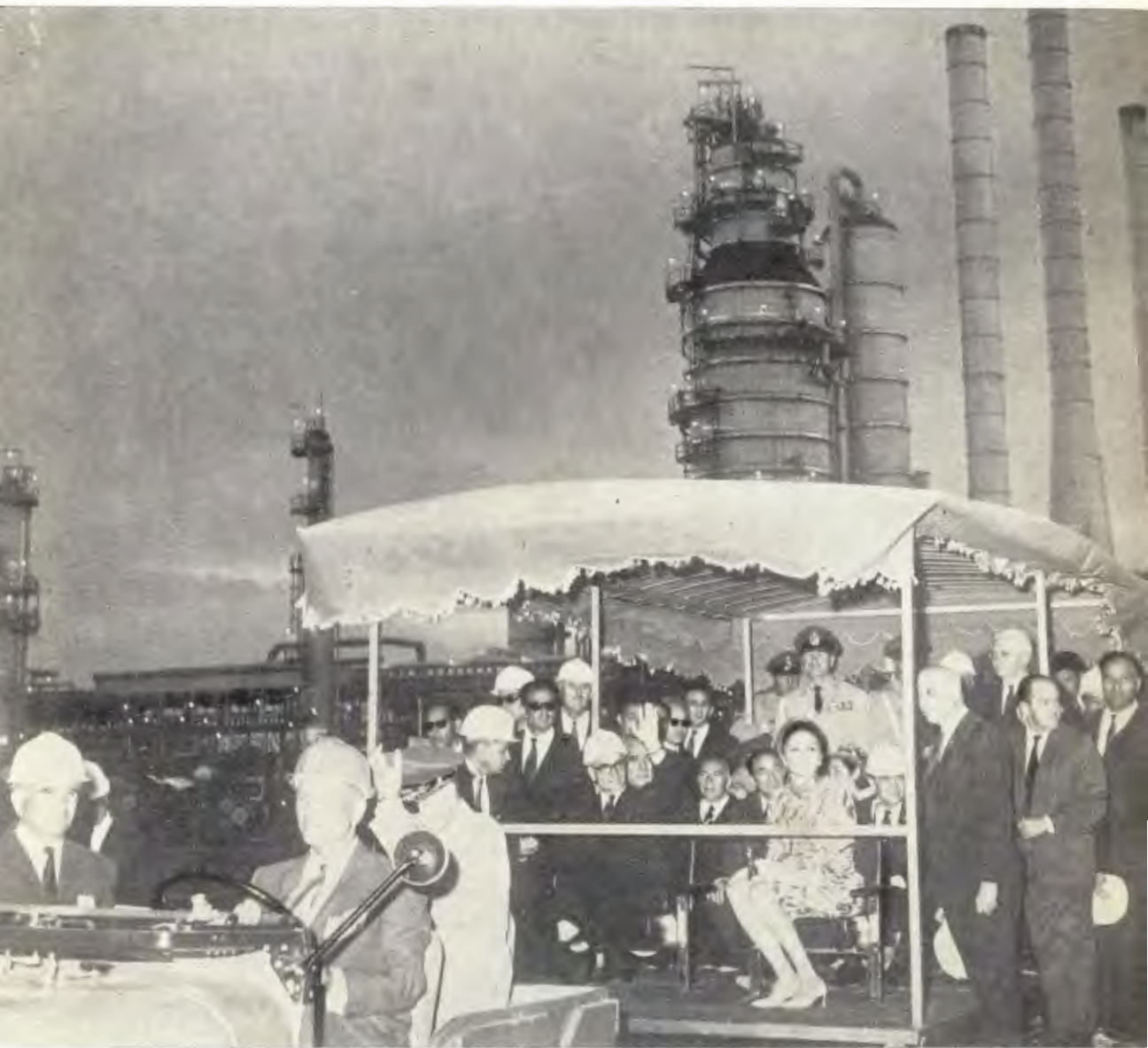
با ملی شدن منابع طبیعی امکانات پیشرفت كشاورزی و صنعتی بیش از پیش گردیده چنانكه می‌دانیم قبل از ملی شدن منابع طبیعی در بعضی موارد حتی منابع آبی نیز در اختیار افراد معدودی بوده. بر اثر نهضت نوسازی كشور انتظار می‌رود كه در ظرف چند سال آینده قیافه روستاهای ایران بكلی تغییر خواهد یافت و بجای خانه‌های محقر گلی خانه‌های مسكونی دارای تسهیلات لازم ساخته خواهد شد. انقلاب آموزشی و اداری در سطح‌های مختلف در شرف اجراست. انقلاب آموزشی از دوره ابتدائی تا دانشگاهی طوری پیاده گردیده كه ثمرات آن از هم اكنون هویدا است. همچنین انقلاب اداری نیز در بهبود بخشیدن بازده ادارات دولتی حسن اثر داشته است.

در دوره سلطنت محمد رضا شاه پهلوی شاهنشاه آریا مهر نکته‌ای كه از فداکاری و از خود گذشتگی آن اعلیحضرت را حكایت ميكند اینست كه بعد از گذشت ۲۶ سال سلطنت و اجرای عدالت اقتصادی و اجتماعی آن پادشاه عظیم‌الشان در سال ۱۳۴۶ ش/م ۱۹۶۷م اراده فرمودند كه تاج پهلوی بر سر نهند و به تخت سلطنت جلوس بفرمایند زیرا قبلاً ابراز عقیده فرموده بودند كه سلطنت بر عده‌ای مردم فقیر

و محروم افتخاری بشمار نمی رود . مراسم با شکوه تاجگذاری اعلیحضرت همایون شاهنشاه وعلیا حضرت شهبانوی ایران روز ۴ آبان ۱۳۴۶ ش/۲۶ اکتبر ۱۹۶۷ م در کاخ گستان تهران انجام گردیده است . مات و دولت پاکستان نیز جشنهای مراسم تاجگذاری اعلیحضرتین را مانند جشن ملی برگزار نمودند . جشنهای بزرگ، کنفرانسها و سمینارهای متعدد در دانشگاهها و مؤسسات تحقیقاتی و علمی و انجمنهای ادبی و فرهنگی برپا گردید و بهمین مناسبت آثار و تالیفات متعددی در زمینه ' زبان و ادبیات فارسی چاپ و منتشر گردید . روزنامه ها و مجله های پاکستانی شماره های مخصوص انتشار دادند . مجله ' فارسی زبان پاکستان ماهنامه ' هلال و مجله ' فصلی ' 'پاکستان' (چاپ تهران) شماره های ممتاز خود را بهمین مناسبت منتشر ساختند . بیادبود جشنهای تاجگذاری جاده ' اصلی حومه ' شهر راولپندی به نام ناسی اعلیحضرت محمد رضا شاه پهلوی نامگذاری گردید .

هم اکنون سی و یکمین سال سلطنت اعلیحضرت همایون شاهنشاه آغاز گردیده . با اطمینان کامل میتوان گفت که طی نیم قرن دوره سلطنت دودمان پهلوی مات ایران موفق گردیده که عقب ماندگی های دوالی سه قرن اخیر را نه فقط اینکه جبران کند بلکه توانسته است خود را به ردیف ملل پیشرفته و صنعتی وارد کند . احداث کارخانه ذوب آهن اصفهان که در آینده نزدیک بهره برداری از آن اسکان پذیر خواهد گردید ایجاد و توسعه صنایع سنگین را نوید میدهد . ملت پاکستان بهترین تمنیات قلبی را نسبت به رفاه و آسایش ملت برادر و همجوار و هم کیش ایران ابراز میدارد و سلامت و طول عمر اعلیحضرتین و والاحضرت ولایتعهد را از درگاه قادر متعال خواهان است .

بازدید شاهنشاه آریا مهر و علیا حضرت شهبانو از پالایشگاه تهران

گشایش کارخانجات مخابرق
ایران توسط اعلیحضرت همایون
شاهنشاه آریا مهر

بازدید شاهنشاه آریا مهر از نیروگاه جدید برق شیراز

احداث لوله نفت سراسری کشور

تأسیسات عظیم کارخانه پتروشیمی — بندر شاهپور

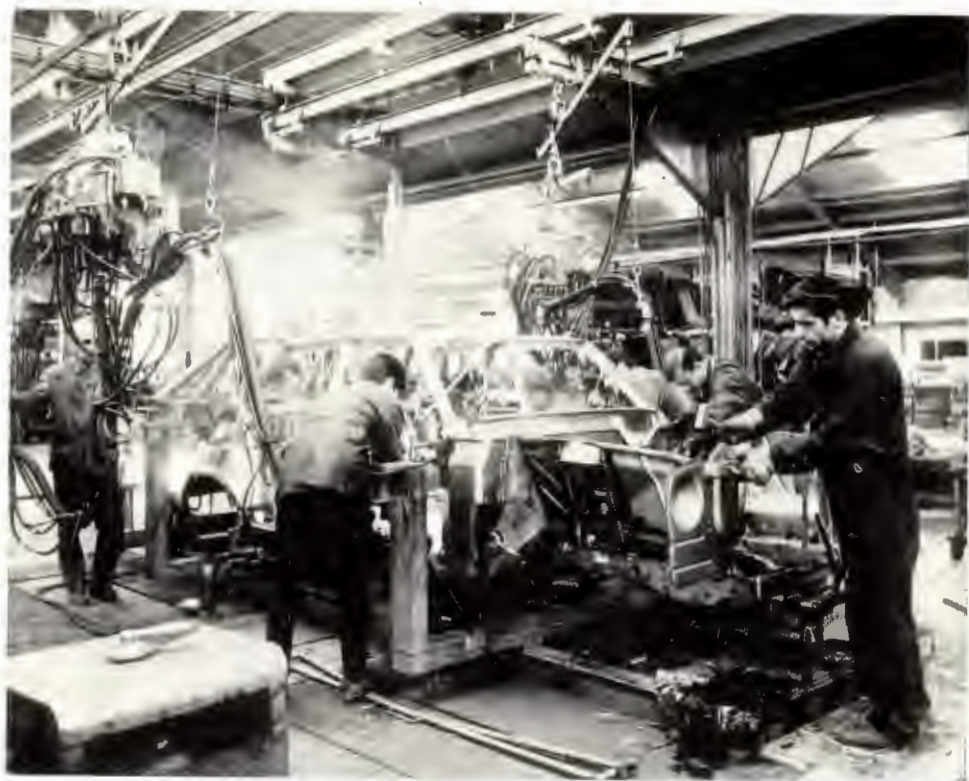

دورنمای شهر تهران

قسمت قدیم و جدید ساختمان هتل رامسر — رامسر

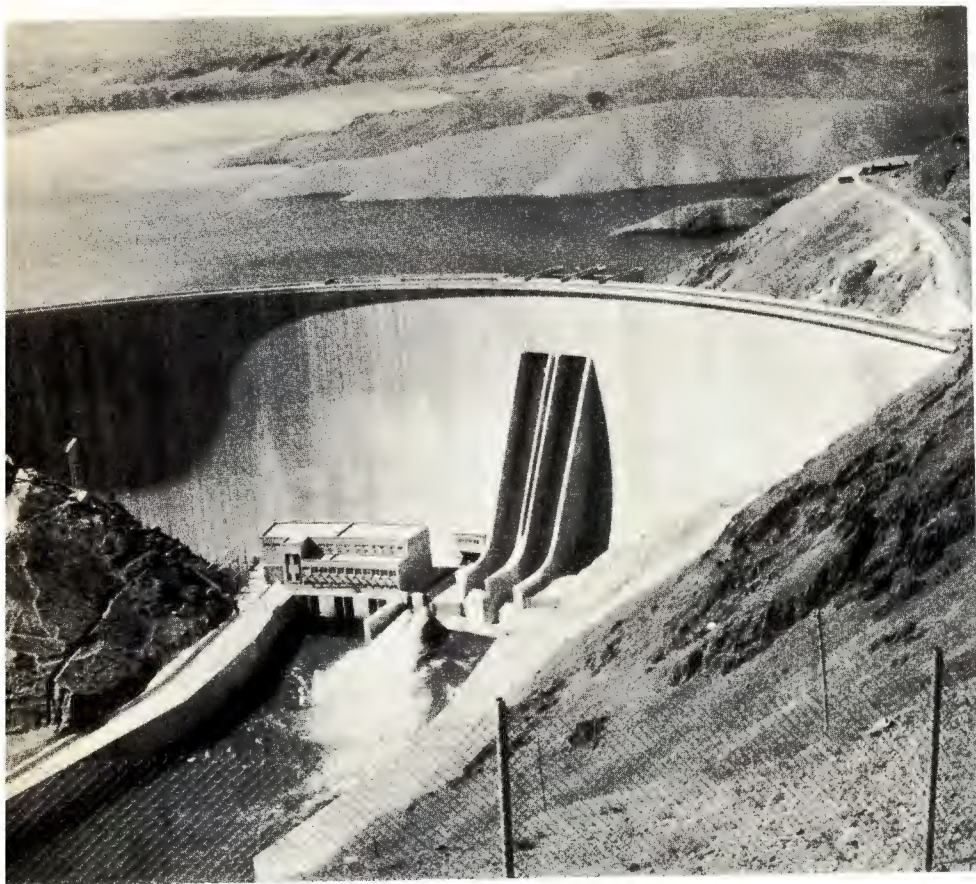

کارخانه اتومبیل سازی در تهران

منظره ای از بندر صنعتی شاهپور

سد شاه عباس کبیر
در اصفهان

کشاورزی میکانیزه در ایران

اعلیحضرت همایون شاهشاه و حضرت رئیس جمهوری پاکستان در مراسم رژه نظامی در فرودگاه کراچی

روابط تاریخی و فرهنگی ایران و پاکستان

ایران و پاکستان از لحاظ آئین و تاریخ و فرهنگ و آداب و رسوم و سنن با یکدیگر اشتراك دارند و بهمین دلیل از دیرگه ملت پاکستان پشتیبان و حامی ایران و ایرانی بوده و میباشد. ملتین ایران و پاکستان در سراسر دوره تاریخی خود و حتی پیش از طلوع زمان تاریخ، سرنوشت مشابه و گاهی مشترك داشته اند. دوره های قدرت برای هر دو ملت مبارك و میمون بوده و دوره های ضعف نیز كه یكی از مقتضیات جبر زمان بوده برای هر دو یكسان و يك نواخت بوده است.

در زمان سلطنت شاهان بزرگ هخامنشی كوروش و داریوش مردم سرزمین هفت رودخانه "هپتا هیندو"، یعنی اهالی پاکستان غربی كنونی شريك و سهمیم شكوه و عظمت امپراطوری هخامنشی بوده اند و سپاه منطقه سند در عملیات رزمی شاهنشاهان بزرگ ایران حتی در اروپا شركت داشتند. در قرن چهارم پیش از میلاد مسیرنهای اسکندر مقدونی در دو كشور ایران و پاکستان دور میزده و تأثیر نخستین سلطه و استعمار خارجی در این سرزمین های سرفه و آبادان بمدت دو قرن دیگر محسوس و مشهود بوده. در هزاره اول دوره تاریخ تا قرن ششم میلادی روابط نزدیک فرهنگی میان ملل ما برقرار بوده و دانشمندان ایرانی جهت بدست آوردن آثار دانش به سرزمین سند و پنجاب كنونی مسافرتهاى دور و درازی را پیش میگرفتند. سرزمین باستانی دره سند حتی در زمان پیش از آغاز دوره تاریخ جهت پیشرفتهای علوم متداوله و دانشهای عصری شهرت بسزائی داشته است.

در قرن هفتم و هشتم میلادی نخستین دسته از مللی كه با طیب خاطر و كمال رغبت بدین مبین

اسلام گرویدند همین دو ملت غیر عرب ایرانی و سندی بوده اند. در نخستین قرن هجری پس از ورود دین مبین اسلام به فلات ایران اشکרהائی که به امارت کشورگشایان عرب زبان بمناطق شرقی خلافت اسلامی گسیل میشد مشتمل بر افراد ایرانی فارسی زبان بودند که از طریق و مناطق کرمان و زابلستان و سیستان و بلوچستان و مکران گذشته بکناره‌های سرسبز و آبادان رود سند میرسیدند و اغلب آنان بنابه علی در همان سامان بطور دایم رحل اقامت می افکندند.

بدیهی است زبان مهاجران ایرانی فارسی آنزمان بوده و طی يك دو قرن تعلیم و تدریس این زبان درابن منطقه رواج پیدا کرد و طولی نکشید که همزمان با حکومت ساسانی در سمالك شرقی ایرانی در ولایت قزدار در بلوچستان پاکستانی کنونی شعر فارسی را مرتبتی بلند و مقامی ارجمند حاصل گردید و نخستین زن شاعر در تاریخ شعر فارسی رابعه دختر کعب قزداری در قرن چهارم در آن ولایت میزیسته و در اصناف گوناگون سخن چیرگی و مهارت خود را بثبوت رسانیده است.

نخستین دفعه دودمان سبکتگین یعنی غزنویان در دوره قدرت و عظمت خود تمدن و فرهنگ و زبان و ادب و سنن و رسوم ایرانی را در سرزمین پاکستان رواج و توسعه بخشیده اند و در همین دوره در قرن پنجم هجری اولین اثر منشور متصوفانه بزبان فارسی "کشف المحجوب" مصنفه عارف معروف ابوالحسن علی هجویری در لاهور بساک نگارش درآمد و در همین قرون نخستین آثاری در رشته تاریخ و تذکره بزبان فارسی در سند و پنجاب به نگارش درآمد که عبارتند از تاریخ معروف معصومی در باب تاریخ سند در قرون اولیه اسلامی و تذکره لباب الالباب سدیدالدین محمد عوفی که در دربار آچ (بهاولپور) تألیف و پیشکش گردید.

سرزمین پاکستان در دوره‌های مختلف پناه‌گاهی بوده است که سخنوران و نویسندگان و دانشمندان ایرانی بآن نواحی مهاجرت میکردند و از طرف پادشاهان و امیران آن سرزمین سرپرستی و حمایت میشدند. یکی از آن دوره‌ها در زمان استیلای مغول در فلات ایران بوده که عده زیادی از عالمان و فاضلان و دانشمندان بدربار مماليك و سایر درگاههای شبه قاره پناهنده شدند.

لاهور و مولتان بدون شك دو مرکز مهم تکوین افکار عرفانی ایرانیست زیرا در قرن پنجم نخستین اثر منشور عرفانی کشف المحجوب در لاهور نگاشته شد و در قرن هفتم محیط باکرامت و فیض رسان مولتان عارف ناسی ایران فخرالدین ابراهیم عراقی همدانی (م: ۶۸۸ ه.ق) را تربیت نمود گویا برای ابوالحسن علی محیط لاهور سازگارتر از غزنی بوده که وی اصلاً از آن شهر برخاسته بوده و همچنین فخرالدین ابراهیم عراقی در عنفوان جوانی پس از مسافرتهاى زیادی به سرزمین عرفان پرور مولتان وارد گردید و طی مدت ۲۵ سال اقامت مراحل و مدارج خود شناسی و خدا شناسی را پیمود.

باز در قرون پنجم و ششم هجری دو تن از بزرگترین گویندگان مقدم فارسی که از لحاظ قدرت کلام و انسجام شعر و پختگی فکر دارای بهترین آثار میباشند یعنی ابوالفرج رونی و مسعود سعد سلمان لاهوری در منطقه لاهور میزیسته اند. حبسیه سرائی مسعود سعد سلمان در شعر فارسی کم نظیر است. چون در قرون دهم و یازدهم هجری در ایران صفوی توجه بیشتری بعلوم معقول و منقول و معارف

اسلامی بوده است بدین جهت سخنورانی که خبر میشدند چنانچه متاع شعری‌شان بدربار پادشاهان تیموری شبه قاره و اسرای آنان عرضه گردد قدردانی فراوان بعمل خواهد آمد بسرزمینهای پاکستان و کشمیر رهسپار میگشتند و مهاجرت این دسته از سخنوران و نویسندگان ایرانی از نیمه قرن دهم تا اوایل قرن دوازدهم هجری ادامه داشته است.

در قرن گذشته پارسی سرای پیشاور ادیب پیشاوری به ایران مهاجرت کرد و بقیه زندگی را در آن سرزمین بسر برد. تا چندی پیش ایرانیان اسم شهر پیشاور را جهت انتساب به ادیب پیشاوری می شناختند.

در اوایل قرن چهاردهم هجری نهضت نشاء ثانیة مسلمانان شبه قاره با حرارت هر چه بیشتر آغاز گردید. ملت مسلمان شبه قاره در داخل با دو نیروی مخالف خود یعنی با حکومت استعماری خارجی و اکثریت سه بر یک هندوان استعماری دست و پنجه نرم میکرد. در این دوره از استیلای بیگانه در شبه قاره حدود یک قرن گذشته بود زبان فارسی از سال ۱۸۵۷م بعد دیگر جنبه رسمیت را از دست داده بود و بمقتضای دلایل اقتصادی و اجتماعی و آموزشی کم کم داشت فراموش میشد. علامه محمد اقبال شاعر متفکر پاکستان افکار اسلامی و ملی خود را بزبان شیرین فارسی بیان داشت و بالتبعه کلیه اقبال دوستان بطور اعم و مسلمانان شبه قاره بطور اخص بیاد گرفتن زبان فارسی توجه پیدا کردند و بدین طریق پس از نیم قرنی که از غروب خورشید شعر پارسی با درگذشت میرزا اسدالله خان غالب خاتم پارسی سرایان دوره متقدم و متوسط در شبه قاره یک بار دیگر آفتاب روشن دیگری در شبه قاره تابیدن گرفت. محمد اقبال که بطور شاعر مشرق و حکیم الامت و مصور پاکستان معروف است از دوستداران واقعی ایران و ایرانی بوده.

ملت پاکستان در خلال سیزده قرن گذشته بنابه تاثیر دو ملت ایرانی و ترکان پارسی گوی در زمینه های دین و فرهنگ و علوم و معنویات و ذوقیات وحدت و یکپارچگی خود را بوجود آورده است. گوینده برجسته معاصر ایران شاد روان صادق سرمه دلی بازدید های خویش از پاکستان قصاید عدیده ای پیرامون علایق دینی و فرهنگی میان ملتین ایران و پاکستان سروده بود. در یکی از قصاید چنین ابراز داشته است:

گر قیام پاک دل سردان با ایمان نبود

کشوری پیدا به پاکی همچو پاکستان نبود

فتح پاکستانیان سولود ایمان است و بس

فتح پاکستان نبود ار لشکر ایمان نبود

گشت پاکستان قرین فتح و فیروزی اگر

فتح و فیروزی جز از دولت قرآن نبود

استقامت شرط ایمان است و اطمینان نفس

استقامت نیست نفسی را که اطمینان نبود

گر به تاریخ جهان با چشم ایمان بنگری
 طرفها بینی که در بینائی چشم آن نبود
 روز طوفان گرنه ایمان بود کشتیان نوح
 رستگاری نوح از لجه طوفان نبود
 گر نبود ایمان مردان خدا در راه حق
 خلق را روی نجات از پنجه عدوان نبود
 پرچم اقبال پاکستان نبود در اهتزاز
 گر چو اقبالش سخنگوی حقیقت دان نبود
 لشکر اسلام را در قلب می آمد شکست
 قاید اعظم جناح ار قاید میدان نبود
 وحدت ایران و پاکستان اسروزی بود
 کاتحاد ما بحکم وحدت پیمان نبود
 عهده دار عهد و پیمان وحدت ایمانی است
 وحدت پیمان چه سود ار وحدت ایمان نبود
 ما مسلمانییم و برخوان مسلمان آمدیم
 یعنی امشب میزبان را فرق از سهمان نبود

دولت پاکان بپاکستان و ایران زنده باد
 کاندرا آئین عجم جز مذهب پاکان نبود

همین علایق دیرینه مسلمانان شبه قاره با ایران موجب گردید که در سال ۱۹۴۷م نخستین
 کشوری که موجودیت و استقلال کشور نوینان پاکستان را برسمیت شناخت ایران بوده و نخستین
 رئیس يك کشور خارجی که از پاکستان رسماً دیدن کردند اعلیحضرت همایون محمد رضا شاه پهلوی
 بوده اند که اولین دفعه در سال ۱۹۵۰م بنابعدعوت دولت پاکستان ازین کشور دیدن فرمودند. هم
 اکنون، ملاتین ایران و پاکستان جهت ایجاد اتحاد و همبستگی میان ملل اسلامی سراسر جهان کوشش
 میکنند. اعلیحضرت همایون شاهنشاه به اتحاد اسلامی بسیار علاقمند میباشند.

طی ۲۴ سال اخیر پاکستان و ایران بهترین روابط حسن همجواری و برادری را بوجود آورده اند
 و به جرأت میتوان گفت که در دنیای امروز کشورهای پاکستان و ایران باعلایق دوستی ومؤدت
 وصمیمیت، نمونه بارزی را بمنصه ظهور رسانیده اند، مخصوصاً از تاریخ ۳۱ تیرماه ۱۳۴۳ خورشیدی
 که ایران وپاکستان باهمکاری کشور دوست و برادر ترکیه پیمانی را مبنی بر ایجاد سازمان همکاری عمران
 منطقه ای در استانبول امضاء نموده اند. طی هفت سال اخیر سازمان همکاری عمران منطقه ای موجب
 توسعه همکاری های صنعتی و اقتصادی وفرهنگی واجتماعی میان ملل ایرانی و پاکستانی و ترك گردیده است
 که پیرامون این موضوع جداگانه بحث خواهیم کرد.

طی بازدید رسمی از ایران حضرت پرزیدنت ژنرال آقا محمد یحیی خان رئیس جمهوری پاکستان تاج گلی را
نثار آرامگاه اعلی حضرت رضا شاه کبیر بنیانگذار ایران نوین نمودند .

شاهنشاه آریا مهر طی ضیافت رسمی که از طرف حضرت رئیس جمهوری پاکستان ترتیب داده شده بود
سخنانی ایراد می فرمایند.

شاهنشاه آریا مهر و حضرت رئیس جمهوری پاکستان در قسمت گنجینه
قرآن — موزه آستان قدس رضوی مشهد

میدان نقش جهان — اصفهان

تالار تاجگذاری کاخ گلستان — تهران

رقص محلی قاسم آبادی

همکاریهای سودمند در چارچوب سازمان همکاری عمران منطقه ای

اعلیحضرت همایون شاهنشاه آریا مهر و رؤسای جمهوری ترکیه و پاکستان در کنفرانس عالی استانبول تصمیم گرفتند که بمنظور ایجاد همکاریهای نزدیک اقتصادی و فرهنگی میان سه کشور سازمانی را بوجود بیاورند. اعلامیه سبئی بر تأسیس سازمان همکاری عمران منطقه ای در تاریخ ۳۱-۴-۳۴ ش برابر با ۲۱ ژوئیه ۱۹۶۴ م صادر گردید. از ایجاد سازمان آر-سی-دی مدت هفت سال گذشته است. مقر دبیر خانه سازمان آر-سی-دی در تهران است و دبیرکل سازمان که مشترکاً توسط سه کشور تعیین میگردد در رأس آن قرار دارد. شورای وزیران سازمان همکاری عمران منطقه ای هر ششماه یکبار در یکی از سه کشور تشکیل جلسه میدهد. نخستین اجلاسیه شورای وزیران طی سال جاری در ماه ژانویه گذشته در داکا (پاکستان شرقی) و دومین اجلاسیه آن طی ماه اوت در اصفهان تشکیل گردیده است. ۳ ملت عضو سازمان آر-سی-دی بمنظور ایجاد صنایع گوناگون و احداث پروژههای مهم در سه کشور تشریک مساعی کرده و میکنند. پانزده پروژه مشترک آر-سی-دی تاکنون تکمیل و مورد بهره برداری قرار گرفته و ۶ پروژه دیگر نیز انتظار میرود که طی سال آینده مسیحی جهت بهره برداری آماده خواهد شد. ایران و پاکستان همچنین تصمیم گرفته اند که یک شرکت مختلط نفتی جهت اکتشاف و بهره برداری از منابع نفتی ایجاد و در احداث پالایشگاههای نفت در پاکستان همکاری نمایند. در چارچوب برنامه های مبادلات فرهنگی و فنی تعدادی از کار آموزان و دانشجویان و شخصیتهای ایرانی به پاکستان سفر کرده اند و همچنین

اتباع پاکستانی نیز از تسهیلاتی که دولت شاهنشاهی ایران در چار چوب مبادلات مزبور فراهم کرده کاملاً استفاده نموده اند .

پس از ایجاد سازمان همکاری عمران منطقه‌ای در نرخهای پست و تلگراف و تلفن در منطقه، سازمانی تخفیف قابل ملاحظه‌ای داده شده است. احداث قسمت ایران - ترکیه شاهراه آر - سی - دی در شرف تکمیل و قسمت ایران - پاکستان شاهراه مذکور در آینده نزدیک با تمام خواهد رسید. طی چند سال آینده شبکه راه آهن و شاهراه‌های آر - سی - دی کاملاً مورد استفاده قرار خواهد گرفت و انتظار میرود که امکانات و تسهیلات بیشتری جهت اتباع سه کشور جهت دیدار از ۲ کشور دیگر عضو آر - سی - دی فراهم خواهد گردید. باید یادآور گردید که در حدود شش سال پیش بنایه تصمیم سه کشور در چار چوب آر - سی - دی تشریفات روایید برای اتباع سه مملکت جهت بازدید از کشورهای عضو لغو گردیده است. از هنگام تأسیس سازمان همکاری عمران منطقه‌ای مبادلات بازرگانی میان کشورهای عضو تدریجاً افزایش یافته است. انتظار میرود که اژانسهای توسعه صادرات سه کشور بزودی امکانات توسعه هرچه بیشتری مبادلات تجاری میان کشورهای عضو را بطور نهائی مطالعه نموده توصیه‌های لازم را جهت بدست آوردن هدف افزایش مبادلات تجاری تسلیم شورای وزیران خواهد کرد.

تشکیل کنفرانسهای عالی سران کشورهای عضو آر - سی - دی نیز در نیل به هدفهای این سازمان تأثیر بسزائی دارد. پس از کنفرانس استانبول که در تیر ماه ۱۳۴۳ش تشکیل گردیده بود، سه کنفرانس عالی سران کشورهای آر - سی - دی بترتیب در راسر، کراچی و ازبیر (ترکیه) تشکیل گردیده است. کنفرانس عالی دیگری با حضور سران عالیقدر ایران و ترکیه و پاکستان قرار است در آتیة نزدیک تشکیل گردد. ما صمیمانه امیدواریم که تحت رهبریهای خردمندانه سران عالیقدر سه کشور، ۲۰۰ میلیون نفر مردم ایران، ترکیه و پاکستان جهت بدست آوردن اهداف سازمان همکاری عمران منطقه‌ای دوشادوش یکدیگر گام خواهند برداشت.

